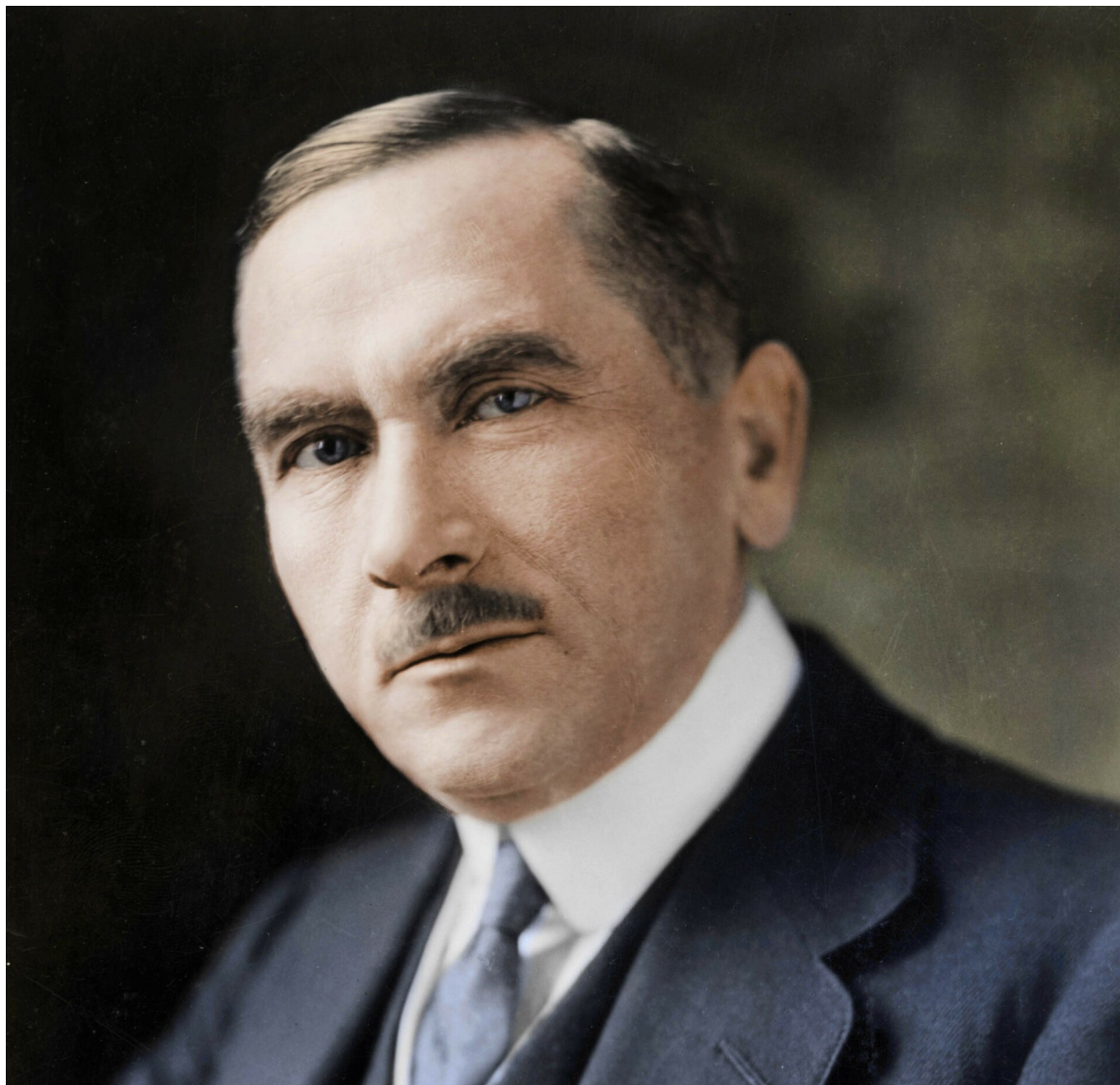

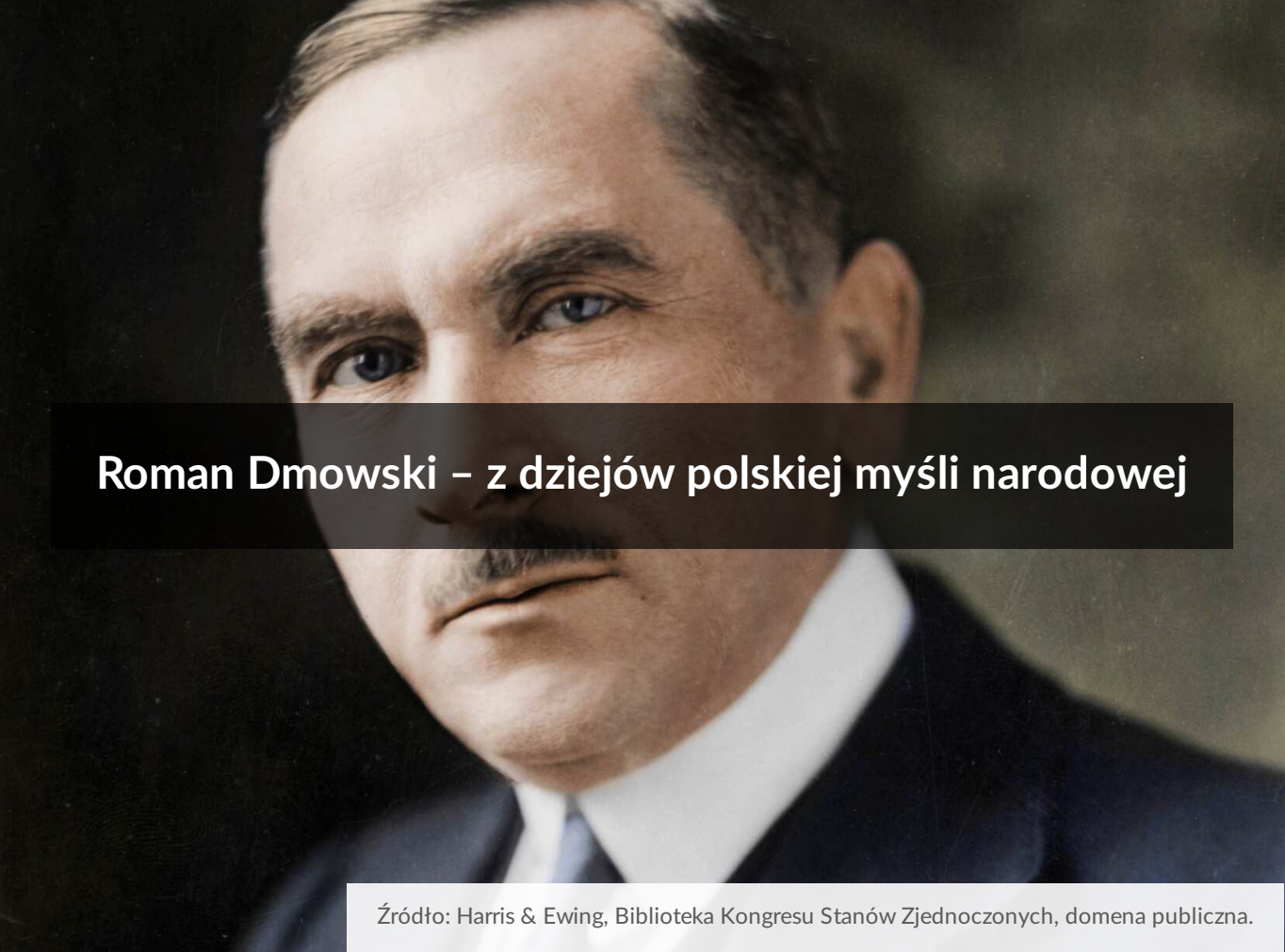

Roman Dmowski – z dziejów polskiej myśli narodowej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Bohdan Cywiński, *Rodowody niepokornych*, Warszawa 2010, s. 27.
- Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 127.
- Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 20.
- Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 135.
- Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 122.
- Źródło: *Deklaracja ideowa Obozu Wielkiej Polski*, [w:] *Roman Dmowski o ustroju politycznym państwa*, oprac. Krzysztof Kawalec, Warszawa 1996, s. 94.
- Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 121.
- Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 66.
- Źródło: Roman Dmowski, *Polityka polska i odbudowanie państwa*, t. 2, Warszawa 1988, s. 52–53.
- Źródło: Bohdan Cywiński, *Rodowody niepokornych*, Warszawa 2010, s. 27.
- Źródło: Roman Wapiński, *Roman Dmowski*, Lublin 1988, s. 314.
- Źródło: Tomasz Wituch, *Przedmowa do "Dmowski Roman, Polityka polska i odbudowanie państwa"*, t. 1, Warszawa 1988, s. 18.

A portrait of Roman Dmowski, a Polish politician and publicist. He is shown from the chest up, wearing a dark suit, white shirt, and blue tie. He has a mustache and is looking slightly to the left of the camera with a serious expression. The background is dark and out of focus.

Roman Dmowski – z dziejów polskiej myśli narodowej

Źródło: Harris & Ewing, Biblioteka Kongresu Stanów Zjednoczonych, domena publiczna.

Roman Dmowski to jeden z najwybitniejszych polityków polskich przełomu XIX i XX w. oraz II Rzeczypospolitej. Był teoretykiem, ideologiem i organizatorem obozu narodowego w Polsce. Rola, jaką odegrał w życiu politycznym, budzi do dzisiaj skrajne emocje, w zależności od przekonań ideologicznych i politycznych uczestników dyskusji. Nikt mu jednak nie odmawia tego, co sam o sobie napisał:

” Roman Dmowski

Myśli nowoczesnego Polaka

Jestem Polakiem – więc całą rozległą stroną swego ducha żyję życiem Polski, jej uczuciami i myślami, jej potrzebami, dążeniami i aspiracjami. Im więcej nim jestem, tym mniej z jej życia jest mi obce i tym silniej chcę, żeby to, co w mym przekonaniu uważam za najwyższy wyraz życia, stało się własnością całego narodu. Jestem

Polakiem – więc mam obowiązki polskie; są one tym większe i tym silniej się do nich poczuwam, im wyższy przedstawiam typ człowieka.

Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 20.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz poglądy Romana Dmowskiego.
- Ocenisz poglądy Romana Dmowskiego w kontekście współczesnych ruchów narodowych.
- Przeanalizujesz założenia ideowe ruchów narodowych oraz myśli propaństwowej.

Przeczytaj

Naród to grupa społeczna o makrostrukturalnym charakterze. Sytuuje się bowiem ponad podziałami społecznymi: klasowymi, warstwowymi czy stanowymi. Jest to grupa wyposażona w cechy niezależne od świadomości, takie jak terytorium, język, organizacja państwowa. Równie jednak ważne znaczenie dla integralności narodowej ma pierwiastek mentalny: świadomość przynależności bazująca na narodowych elementach kultury (symbole narodowe, postacie historyczne, poczucie odrębności od innych narodów, wspólnota dziejów).

Trzeba mieć świadomość, że naród jako zbiorowość to nie byt ahistoryczny, a definicja narodu jest tylko modelem pojęciowym.

Po pierwsze, poszczególne zbiorowości etniczne formowały się w zbiorowości narodowe w konkretnym czasie historycznym.

Po drugie, konkretne narody mają określone cechy empiryczne, wśród których brak czasami odniesień do definicji.

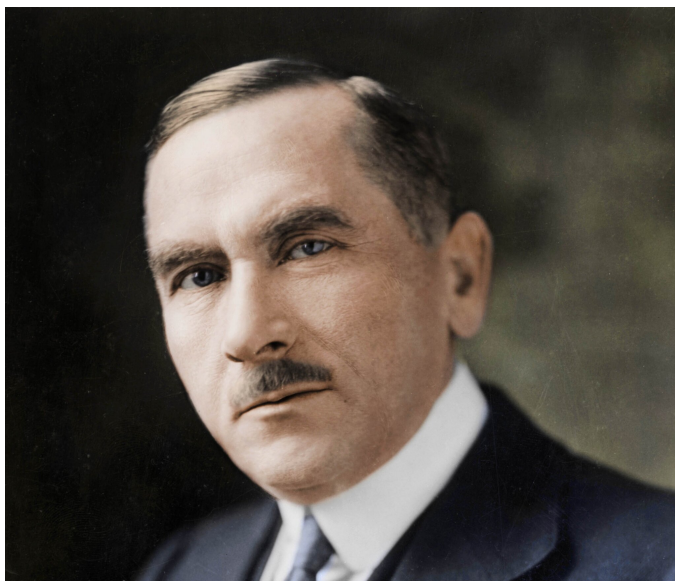
Czy Obóz Narodowo-Radykalny walczy obecnie o niepodległość, tak jak deklarują jego członkowie? Może chce oderwania jakiejś grupy narodowej od reszty kraju? A może ma jeszcze jakieś inne cele?

Źródło: domena publiczna.

Przykładem niech będzie naród polski. Jeszcze nie tak dawno – 100 lat temu – Polacy musieli walczyć o niepodległość i możliwość odzyskania własnego państwa. W tym czasie nie mieli własnej państwowości, a jednak nie odmawia się Polakom z okresu zaborów miana narodu. Współcześnie w innych częściach Europy wskazać można na wiele [ruchów narodowych](#), które jako ruchy społeczne lub polityczne zmierzają do umocnienia wspólnoty narodowej lub jej organizacji. Czasami występują jako ruchy [separatystyczne](#), które dążą do oderwania określonego terytorium od jakiegoś państwa i utworzenia odrębnej struktury państwowej. Nie należy ich mylić z [ruchami](#)

[regionalnymi](#), które zmierzają jedynie do samodzielności politycznej w ramach istniejącej organizacji narodowej bez jej [kontestowania](#).

Początki kształtowania się poglądów narodowych Romana Dmowskiego

Źródło: domena publiczna.

1864

Roman Dmowski urodził się w Kamionku pod Warszawą w rodzinie drobnego przedsiębiorcy brukarskiego. Jego ojciec przywiązywał dużą wagę do kształcenia swych trzech synów, choć tylko Roman zapisał się na studia. Jego dwaj bracia nie ukończyli nawet gimnazjum.

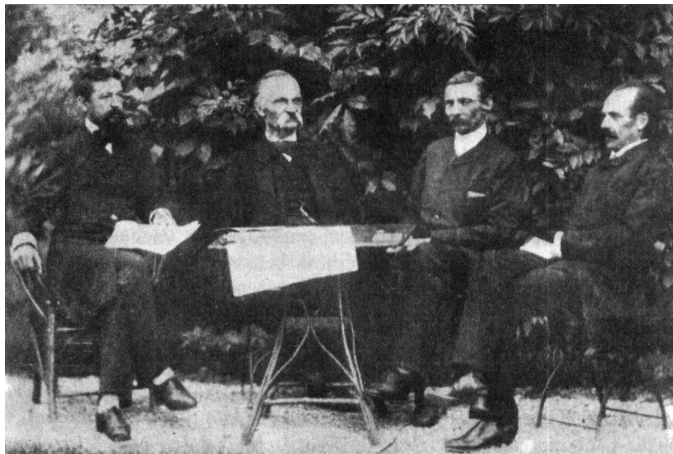
2

Źródło: domena publiczna.

1887

Dmowski zapisał się na studia na Uniwersytecie Warszawskim. Okres studiów był czasem ożywienia politycznego społeczeństwa polskiego po dłuższym okresie popowstaniowej apatii i ideologii lojalizmu w stosunku do państw zaborczych.

Założyciele Ligi Polskiej w 1887 – Maksymilian Hertel, Zygmunt Miłkowski, Ludwik Michalski, Aleksander Hirschberg
Źródło: CC0.

3

1893

Jako jeden z aktywniejszych działaczy Ligi Polskiej oraz Związku Młodzieży Polskiej ZET Dmowski został zesłany na przymusowe

osiedlenie w Mitawie za zorganizowanie demonstracji w setną rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 maja. Rok 1893 był ważny dla Dmowskiego i obozu narodowego. Udało mu się na bazie istniejącej Ligi Polskiej utworzyć trójzaborową nacjonalistyczną organizację niepodległościową. Liga Narodowa potrafiła pobudzić aktywność polskiej inteligencji w działaniach podtrzymujących świadomość narodową, rozwijających patriotyzm i stawiających opór fali germanizacji i rusyfikacji. Służyła temu działalność wydawnicza, edukacyjna i organizacyjna.

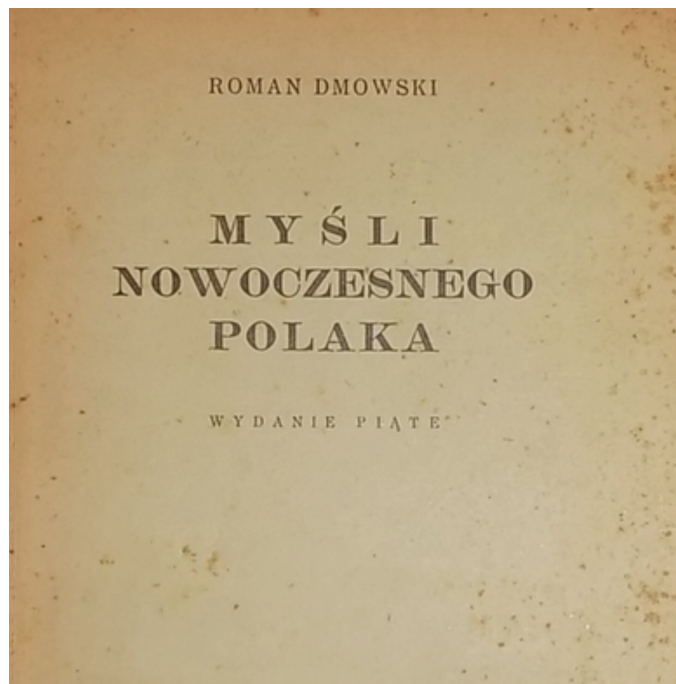
4

Źródło: domena publiczna.

1895

Dmowski udał się do Lwowa i rozpoczął pracę jako redaktor w „Przeglądzie Wszechpolskim”, który w latach 1895–1905 był głównym ideowym pismem ruchu narodowego.

Źródło: domena publiczna.

1902

Opublikował w „Przeglądzie Wszechpolskim” *Myśli nowoczesnego Polaka* zawierające zbiór zasad, którymi miał się kierować obóz narodowy. Jak pisał:

„Musimy żyć, rozrastać się, rozwijać działalność na wszystkich polach, musimy dążyć do tego, by zostać silnym, niezwyciężonym narodem. Tam, gdzie możemy pomnożyć swe siły i swą pracę cywilizacyjną, wchłaniając inne żywioły, żadne prawo nie zabrania nam tego, ale czynić to mamy nawet obowiązek. Bo mamy obowiązek żyć i wydobyć się na wierzch.

Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 121.

Poglądy Dmowskiego w kwestiach istotnych dla odrodzenia państwowości polskiej

Roman Dmowski uczestniczył, jako teoretyk i praktyk (publicysta, polityk, dyplomata), w procesie, który w końcu przyniósł Polakom niepodległość. Swoje poglądy w kwestiach narodowych wyrażał, odnosząc się do wielu kwestii szczegółowych.

Sposób rozumienia narodu

” Roman Dmowski

Myśli nowoczesnego Polaka

Naród jest niezbędną treścią moralną państwa, państwo zaś jest niezbędną formą polityczną narodu. Naród może stracić państwo i nie przestaje być narodem, jeżeli nie zerwał idei narodowo-państwowej, za nią zarówno świadomego, jak nieświadomego, żywiołowego dążenia do odzyskania politycznie samoistnego bytu.

Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 135.

Struktura narodowa Polski

Analiza historii narodu i państwa polskiego prowadziła Dmowskiego do wniosku, że jednym z największych błędów dawnej Rzeczypospolitej było zaniechanie polonizacji Litwinów, Rusinów i innych mniejszości narodowych. Tam, gdzie naród polski dominuje pod względem cywilizacyjnym, kulturowym, może przewodzić na każdym polu. Dlatego możliwe jest, zdaniem Dmowskiego, wchłonięcie innych etniczności: Białorusinów i Ukraińców. Przed Rusinami widział Dmowski jedną z dwóch dróg: albo staną się Polakami, albo też stworzą samodzielne i silne państwo, które odgrodzi Polskę od Rosji.

Koncepcja patriotyzmu

Przedmiotem patriotyzmu nie była dla Dmowskiego ojczyzna, ale sam naród, czyli żywy organizm społeczny, jednolity rasowo, z historycznie wypracowaną odrębnością duchową, potrzebami, językiem, kulturą, tradycją, które są zespolone z jego interesami. Rozwijając swe poglądy w tym zakresie, stwierdzał, że niemożliwe jest oparcie postulowanego nowego patriotyzmu na indywidualnej moralności jednostek wchodzących w skład wspólnoty narodowej. Patriotyzm powinien być oparty na całkowitym podporządkowaniu jednostki woli zbiorowej.

Interes narodowy a interesy klasowe

W koncepcji Dmowskiego każdy członek wspólnoty, niezależnie od swego położenia ekonomicznego i społecznego, posiadanych zasobów indywidualnych i społecznych, powinien ofiarnie pracować na rzecz siły narodu i jego zdolności konkurencji z innymi narodami zorganizowanymi w państwach narodowych. W tej koncepcji nie było zatem miejsca na konflikty społeczne o charakterze klasowym czy wystąpienia rewolucyjne. Odwracały bowiem uwagę od najważniejszego celu dążeń Polaków i – co więcej – w warunkach rozbiorowych wzmacniały represje państw zaborczych.

Stosunek do państw zaborczych

Obóz narodowy na czele z Dmowskim optował za Rosją i pozostałymi państwami ententy: Anglią i Francją. Rosja, osłabiona przegraną z Japonią, wstrząsana konfliktami społecznymi i politycznymi, mimo zaostreżenia kursu przeciw Polakom zdawała się Dmowskiemu łatwiejszym partnerem niż pozostali zborcy. Przez całe życie Dmowski nie zmienił swego antyniemieckiego nastawienia, widząc w Niemczech, pod egidą Prus, główną przeszkodę w odbudowaniu państwa polskiego, jak również jego trwania i rozwoju.

Problem granic odradzającego się państwa polskiego

Uwaga Dmowskiego skoncentrowana była przede wszystkim na zachodniej granicy, oczekiwał bowiem przyłączenia terenów, które nie należały do Rzeczypospolitej Obojga Narodów, a które wzmocniłyby gospodarczo odrodzoną Polskę, zarazem zmniejszając ekonomiczną dominację Niemiec w tym rejonie Europy. Problem wschodniej granicy Polski był, zdaniem Dmowskiego, jedną z najtrudniejszych kwestii do rozwiązania. Brak było bowiem wśród Ukraińców i Białorusinów sił, które mogłyby zorganizować samodzielne państwo, zdolne do trwania i rozwoju. Polska z kolei nie

mogła przejąć wszystkich terenów należących do Rzeczypospolitej Obojga Narodów, ponieważ byłoby to dla niej zbyt dużym obciążeniem ekonomicznym i cywilizacyjnym, zważywszy na zacofanie gospodarcze i kulturowe tych obszarów; im dalej na wschód, tym większe. Proponował zatem podział tych terenów na część zachodnią, w której żywioł polski był względnie silnie reprezentowany, oraz wschodnią, którą powinna przejąć Rosja.

Żydzi a Polska i Polacy

Stosunek Dmowskiego do Żydów był początkowo determinowany jego ocenami w zakresie konieczności i możliwości stworzenia Polski jako państwa jednolitego pod względem narodowym. W tym kontekście pisał, że:

” Roman Dmowski

Myśli nowoczesnego Polaka

Takim żywiołem [który można spolonizować] nie są Żydzi. Mają oni zbyt wyraźną, zbyt skryształizowaną przez dziesiątki wieków życia cywilizowanego indywidualność, ażeby dali się w większej liczbie przyswoić tak młodemu jak nasz, formującemu dopiero swój charakter narodowi i raczej oni byliby zdolni naszą większość duchowo, a w części fizycznie zasymilować.

Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 122.

Jednak w miarę upływu lat wypowiedzi Dmowskiego na temat Żydów zaostrzały się aż do brzmienia antysemickiego. Współgrały przy tym ze spiskowymi koncepcjami przyczyn upadku i trudności w odbudowie państwa polskiego.

” Roman Dmowski

Polityka polska i odbudowanie państwa

[Żydzi] patrzyli na nią [Polskę] jak na nową Palestynę i Polakom przeznaczali w niej na przyszłość rolę mniej więcej podobną do tej, jaką w czasach biblijnych miała nieizraelska mniejszość ludności Chanaanu, jego odwieczni mieszkańcy. Osiągnięcie tego celu było

najłatwiejsze przez doprowadzenie państwa polskiego do upadku i do przejścia ziem polskich pod władzę obcą, która by mogła korzystać z pomocy żydowskiej do panowania w Polsce. Dotychczasowa nasza historiografia jeszcze nam nie wyjaśniła roli Żydów w rozkładzie życia politycznego Rzeczypospolitej i w jej rozbiorach. To wszakże, co już wiemy, wskazuje, że była to rola niemała. Wiemy również, że w okresie niewoli siła Żydów w Polsce szybko rosła, a zachowanie się ich polityczne było często aż nadto wymownie przeciwne dążeniom polskim. Otóż dla celu dalszego opanowywania Polski nie było w ich oczach pożądane, ażeby stała się ona samoistnym naprawdę państwem, w którym by się odbywał rozwój i samoorganizacja sił narodowych polskich.

Źródło: Roman Dmowski, *Polityka polska i odbudowanie państwa*, t. 2, Warszawa 1988, s. 52–53.

Narodowy wymiar katolicyzmu

” *Deklaracja ideowa Obozu Wielkiej Polski*

Wiara narodu polskiego, religia rzymsko-katolicka, musi zajmować stanowisko religii panującej, ściśle związanej z państwem i jego życiem, oraz stanowić podstawę wychowania młodych pokoleń. Przy zapewnionej ustawami państwowymi wolności sumienia, zorganizowany naród nie może tolerować, ażeby jego wiara była przedmiotem ataków lub doznała obrazy z czyjejkolwiek strony, ażeby religią frymarczono dla jakichkolwiek celów lub prowadzono zorganizowaną akcję w celu rozkładu życia religijnego narodu.

Źródło: *Deklaracja ideowa Obozu Wielkiej Polski*, [w:] *Roman Dmowski o ustroju politycznym państwa*, oprac. Krzysztof Kawalec, Warszawa 1996, s. 94.

Słownik

kontestacja

(z fr. *contestation* – spór, negacja; z łac. *contestari* – protestować); oznacza sprzeciw, skrajne przeciwieństwo konformizmu; wyrażane środkami werbalnymi lub pozawerbalnymi; bardzo często odnosi się do systemu politycznego lub społecznego

nacjonalizm

ideologia polityczna wytworzona w XIX wieku, bazująca na przekonaniu, że naród jest najważniejszą zbiorowością dla jednostek, a tożsamość narodowa ma dla ich tożsamości kluczowe znaczenie; przekonanie to jest łączone z nakazem podporządkowania wszystkich zobowiązań jednostkowych i grupowych interesom narodowym; w praktyce oznacza to niechętny lub wrogi stosunek do innych narodów, a w przypadku państw (społeczeństw) wielonarodowych prowadzenie polityki wewnętrznej zmierzającej do asymilacji innych grup etnicznych lub ich dyskryminacji politycznej, kulturalnej, ekonomicznej

ruch narodowy

ruch społeczny i/lub polityczny zmierzający do wzmocnienia lub organizacji zbiorowości narodowej; bardzo często zmierza do stworzenia państwowości jako podstawowego warunku organizacyjnego istnienia narodu

ruch regionalny

ruch podejmowany przez grupy społeczne i/lub instytucje, zmierzający do obrony interesów regionów rozumianych jako część państw; interesy, jakie stanowią podstawę ruchów regionalnych, mają charakter gospodarczy, kulturowy lub polityczny

separatyzm

(z łac. *separatio* – oddzielenie); określenie używane do oznaczenia wszelkich ruchów społecznych, które stawiają sobie za cel uzyskanie odrębności przez jakąś grupę społeczną; najbardziej znane są ruchy separatystyczne o charakterze narodowym; mogą też być grupy dążące do uzyskania odrębności politycznej, kulturowej, religijnej lub ekonomicznej; mogą mieć charakter pokojowy lub przybierać formę krwawych konfliktów zbrojnych

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem. Zwróć uwagę na różnice w ocenach dorobku myślowego Romana Dmowskiego.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P83Kuf0VY>

Roman Dmowski w ocenach historyków

Do Romana Dmowskiego, jego myśli i działalności odnoszą się nie tylko współczesne radykalne ruchy narodowe, ale także działacze polityczni reprezentujący oficjalne struktury władzy w Polsce. Jego zasługi podkreśla Uchwała z 8 stycznia 1999 r[oku] o uczczeniu pamięci Romana Dmowskiego:

„W związku z sześćdziesiątą rocznicą śmierci Romana Dmowskiego Sejm Rzeczypospolitej Polskiej wyraża uznanie dla walki i pracy wielkiego męża stanu na rzecz odbudowania niepodległego Państwa Polskiego i stwierdza, że dobrze przysłużył się Ojczyźnie. W swej działalności Roman Dmowski kładł nacisk na związek pomiędzy rozwojem Narodu i posiadaniem własnego państwa, formułując pojęcie narodowego interesu. Oznaczało to zjednoczenie wszystkich ziem dawnej Rzeczypospolitej zamieszkałych przez polską większość, a także podniesienie świadomości narodowej wszystkich warstw i grup społecznych. Stworzył szkołę politycznego realizmu i odpowiedzialności. Jako reprezentant zmartwychwstałej Rzeczypospolitej na konferencji w Wersalu przyczynił się w stopniu decydującym do ukształtowania naszych granic, zwłaszcza granicy zachodniej. Szczególna jest rola Romana Dmowskiego w podkreślaniu ścisłego związku katolicyzmu z polskością dla przetrwania Narodu i odbudowania Państwa. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej wyraża uznanie dla wybitnego Polaka Romana Dmowskiego”.

Roman Dmowski jako działacz polityczny, który postawił sobie za cel odbudowę państwa polskiego, nie budzi dzisiaj niczyich zastrzeżeń. Jego poglądy natomiast są przedmiotem zróżnicowanych ocen historyków.

Najbardziej wątpliwe są te poglądy, które i dzisiaj budzą wielkie emocje, będąc jedną z osi podziałów społecznych. Wystąpienie Dmowskiego na zjeździe

Młodzieży Wszechpolskiej w 1923 roku, kiedy mówił o konieczności obrony przed zalewem żydowskim, tak określa historyk Roman Wapiński, opisujący ewolucję poglądów Dmowskiego w tej kwestii: „To położenie nacisku na potrzebę walki z »zalewem żydowskim« nie było przypadkowe. O konieczności ograniczenia wpływów żydowskich mówił on i pisał jeszcze przed wybuchem wojny światowej, wówczas kładł jednak główny nacisk na te poczynania, które miały doprowadzić do unarodowienia życia gospodarczego. Podkreślał wprawdzie ograniczoność procesów asymilacji i obojętność ludności żydowskiej wobec polskich aspiracji narodowych, ale daleki był jeszcze od demonizowania roli Żydów, od przedstawiania ich jako źródła wszelkiego zła”.

Nie można natomiast przecenić roli Dmowskiego w budzeniu świadomości narodowej i uczynieniu z niej kwestii moralnej. Będąc przywódcą Ligi Narodowej, był Dmowski jednym z głównych przedstawicieli pokolenia, „któremu ze wszystkich dotychczasowych groziła demoralizacja i wynarodowienie, [ale które] w ciągu kilkunastu lat dało społeczeństwu pierwszą naprawdę liczną kadrę inteligencji, wskrzesiło zmarłe niemal życie społeczne i polityczne. Po półwiecznej przerwie ono właśnie postawiło na płaszczyźnie międzynarodowej problem polski, a wewnątrz społeczeństwa – po raz pierwszy w sposób naprawdę kategoriyczny – sprawę nierówności socjalnych. Wreszcie – po odzyskaniu przez Polskę niepodległości – ta sama, sędziwa już generacja, zdążyła stworzyć z trzech prowincji jedno dwudziestowieczne państwo i w pierwszych najtrudniejszych latach startu stać u jego steru”.

Nie ustrzegł się jednak Roman Dmowski działań, które w ocenie niektórych historyków były błędem politycznym. Wyraża się to na przykład w ocenie Tomasza Witucha:

„Ogromny kapitał polityczny zdobyty w narodzie przez ruch narodowo-demokratyczny nadwyreżył znacznie, upierając się w latach 1907–1908 przy taktyce poszukiwania współpracy z coraz bardziej reakcyjną i antypolską polityką Rosji. Wpatrzony w zasadniczą i niewątpliwą słuszność teoretycznych założeń takiej taktyki, zdawał się nie dostrzegać coraz czarniejszej rzeczywistości w rządowych kręgach rosyjskich. Podobnie w latach 1918–1919, stojąc u szczytu powodzenia, jako przywódca antyniemieckiej orientacji w Polsce nie docenił na czas wagi obecności w kraju własnej i swych najwybitniejszych współpracowników. Zaniedbał zabiegi o pozyskanie pozycji politycznej w kraju, a

zwłaszcza starania o realny wpływ w szeregach rodzącej się armii polskiej. Stąd wynikał paradoksalny układ, o którym można było powiedzieć, że polegał na tym, iż Dmowski wojnę wygrał, ale władzę w odradzającej się Polsce objął Piłsudski. Podobnie można skomentować przegraną obozu kierowanego przez Romana Dmowskiego w 1926 r[oku]”.

Ocena Romana Dmowskiego jako polityka powinna uwzględniać nie tylko jego poglądy, kompetencje, ale także złożone relacje, jakie łączyły go z innymi politykami oraz z ludźmi, którym przewodził.

„Dmowski był politykiem o niebywale szerokiej i często proroczej wizji. Rozumował chłodno i jasno, i zazwyczaj trafnie. Do rozumu też i wyczucia narodowego interesu Polaków przemawiał. Był w swej argumentacji zazwyczaj przekonywujący. Nie był jednak człowiekiem efektownego gestu tak silnie przemawiającego do wyobraźni i uczuć Polaków, zwłaszcza w szczególnych momentach dziejowych. (...) We wszystkich gabinetach i salonach politycznych Europy czuł się jak u siebie, co nie wynikało jedynie z towarzyskiej ogłady i obycia. Znał i rozumiał mechanizmy polityki międzynarodowej i polityki obcych mocarstw. Umiał tę znajomość wykorzystać znakomicie dla dobra Polski. Tymi niepospolitymi zaletami zabłysnął podczas konferencji pokojowej w Paryżu w 1919 r[oku]”.

Oceniając Romana Dmowskiego jako polityka, nie można pominąć jego zafascynowania ruchem faszystowskim we Włoszech i rodzącym się w Niemczech narodowym socjalizmem oraz jego braku sprzeciwu wobec radykalizacji młodzieży nacjonalistycznej, i prowadzonym przez nią kampaniom antyżydowskim.

Źródła cytatów: Roman Wapiński, *Roman Dmowski*, Lublin 1988, s. 314; Bohdan Cywiński, *Rodowody niepokornych*, Warszawa 2010, s. 27; Tomasz Wituch, *Polityka polska i odbudowanie państwa – Roman Dmowski*, Warszawa 1988, t. 1, s. 18.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z innymi źródłami, w których można znaleźć charakterystykę poglądów

Romana Dmowskiego, i dokonaj własnej oceny tych poglądów uwzględniającej polemikę z opiniami przedstawionymi w audiobooku.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Dokończ zdanie.

Organem prasowym, w którym Roman Dmowski opublikował *Myśli nowoczesnego Polaka* był...

☐ Przegląd Powszechny

☐ Przegląd Narodowy

☐ Przegląd Polski

☐ Przegląd Wszechpolski

Ćwiczenie 2

Wskaż państwa, z którymi Dmowski był skłonny zawrzeć sojusz w procesie odbudowy państwa polskiego podczas I wojny światowej.

☐ Anglia

☐ Rosja

☐ Niemcy

☐ Włochy

☐ Austria

☐ Prusy

☐ Francja

Ćwiczenie 3

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

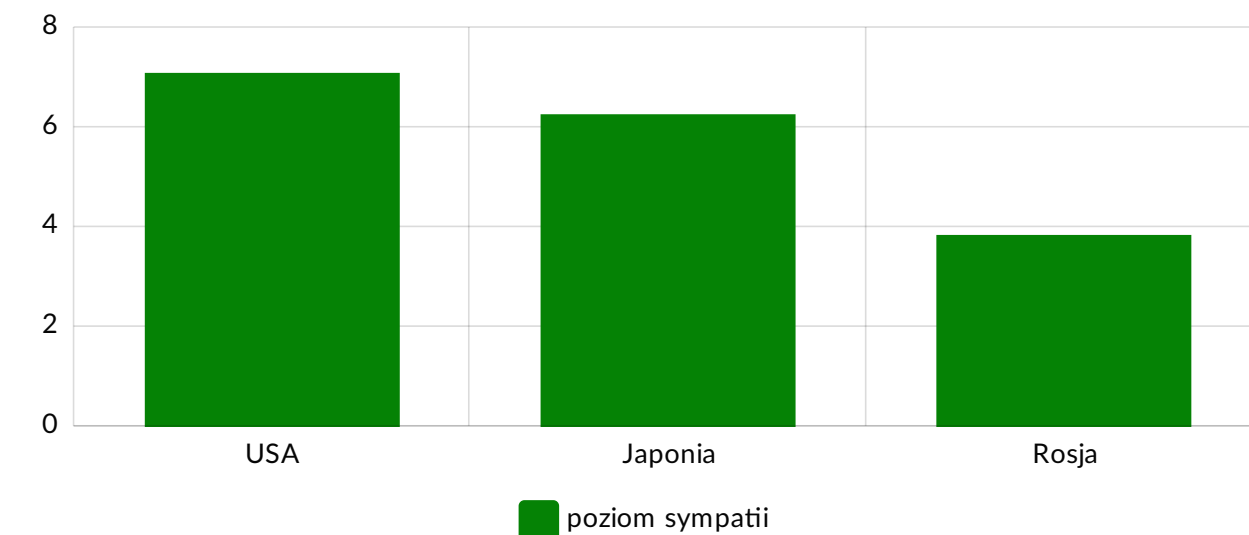
Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
„Przegląd Wszechpolski” to organ „piłsudczyków” szerzący myśl socjalistyczną wśród polskiej inteligencji na wschodzie.	☐	☐
Żaden z przedstawicieli polskiego ruchu narodowego na początku XX wieku nie winił ludności żydowskiej zamieszkującej tereny Polski za upadek niepodległości kraju.	☐	☐
Regionalizm to ruch polityczny zmierzający do oderwania części terytorium, w celu nadania mu własnej organizacji politycznej.	☐	☐
Przedmiotem patriotyzmu, według Dmowskiego, nie jest ojczyzna, ale naród.	☐	☐
Ruch separatystyczny nie musi mieć charakteru narodowego.	☐	☐
Roman Dmowski pertraktował na konferencji pokojowej przede wszystkim w sprawie zachodniej i południowej granicy Polski, dając również propozycję przebiegu granicy wschodniej.	☐	☐

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z wykresem i wykonaj polecenie.

Jak bardzo lubi Pan/Pani przedstawicieli następujących krajów?

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Wykres prezentuje średnie arytmetyczne w skali od 1 (oznaczającej „nie lubię”) do 10 (oznaczającej „bardzo lubię”) dla pytania z badania „Polski Generalny Sondaż Społeczny” z roku 2002. Przeanalizuj dane na wykresie i rozstrzygnij, czy w roku 2002 Roman Dmowski mógłby liczyć na społeczne poparcie dla swoich preferencji w zakresie wyboru partnera w walce o sprawę polską na arenie międzynarodowej. Odpowiedź uzasadnij, uwzględniając fakt, że społeczne poparcie wynika bezpośrednio z nastawienia Polaków do przedstawicieli innych narodowości oraz że w badaniu wymieniono tylko kraje uwzględnione na wykresie.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Roman Dmowski

Myśli nowoczesnego Polaka

Takim żywiołem nie są Żydzi. Mają oni zbyt wyraźną, zbyt skryształowaną przez dziesiątki wieków życia cywilizowanego indywidualność (...).

Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 122.

Wskaż konsekwencje, jakie wynikają z tej opinii dla ewentualnej polonizacji Żydów w procesie scalania narodowego ludności zamieszkującej teren Polski.

Ćwiczenie 6

Przeanalizuj mapę i wykonaj polecenie.

Tzw. linia Dmowskiego ustalająca przyszłe granice Polski

Źródło: domena publiczna.

Rozstrzygnij na podstawie mapy przedstawiającej przebieg tzw. linii Dmowskiego, czy ten polityk wyznaczył ją w zgodzie ze swoimi poglądami na temat możliwości zarządzania przez przyszłe państwo polskie rozległymi rubieżami wschodnimi. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Roman Dmowski

Myśli nowoczesnego Polaka

Jego główną podstawą jest niezależny od woli jednostki związek moralny z narodem, związek sprawiający, że jednostka zrośnięta przez pokolenia ze swym narodem, w pewnej szerokiej sferze czynów, nie ma wolnej woli, ale musi być posłuszną zbiorowej woli narodu, wszystkich jego pokoleń, wyrażających się w odziedziczonych instynktach.

Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 127.

Podaj, jaką postawę narodową opisuje Roman Dmowski. Odpowiedź uzasadnij.

Ćwiczenie 8

Zapoznaj się z cytatem i wykonaj ćwiczenie.

” Roman Dmowski

Myśli nowoczesnego Polaka

„(...) albo żeby zostali samoistnym, silnym narodem (...), zdolnym bronić swej samodzielności nie tylko wobec nas, ale i wobec Moskali, zdolnym walczyć o nią i tym sposobem stanowić naszego sprzymierzeńca w walce z Rosją.

Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994, s. 66.

Rozstrzygnij, czy Roman Dmowski kierował propozycję do narodu żydowskiego. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie:

tak

Uzasadnienie:

Dla nauczyciela

Autor: Tomasz Malinowski

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie, Historia i teraźniejszość

Temat: Roman Dmowski – z dziejów polskiej myśli narodowej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

V. Państwo, myśl polityczna i demokratyzacja.

Uczeń:

9) przedstawia założenia ideowe ruchów narodowych, regionalnych i separatystycznych oraz myśli propaństwowej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne

Uczeń:

- charakteryzuje poglądy Romana Dmowskiego;
- ocenia poglądy Romana Dmowskiego w kontekście współczesnych ruchów narodowych;
- analizuje założenia ideowe ruchów narodowych oraz myśli propaństwowej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- śniegowa kula;
- metoda jigsaw.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Wybrana osoba odczytuje temat lekcji: „Roman Dmowski – z dziejów polskiej myśli narodowej”, na forum klasy formułowane są cele zajęć.
2. Śniegowa kula. Uczniowie w parach przygotowują wyjaśnienie pojęcia naród. Następnie łączą się w czwórki, porównują swoje pomysły, dyskutują i tworzą wspólną wersję propozycji. W kolejnym kroku łączą się w ósemki i coraz liczniejsze grupy, aż powstanie ogólnoklasowa wersja wyjaśnienia. Chętna/wybrana osoba zapisuje propozycję na tablicy.

Faza realizacyjna:

1. Zespół klasowy wspólnie analizuje widżet interaktywny w sekcji „Przeczytaj”: „Początki kształtowania się poglądów narodowych Romana Dmowskiego”. Uczniowie dyskutują na temat tego, co miało lub mogło mieć wpływ na ukształtowanie się poglądów R. Dmowskiego.
2. Metoda jigsaw. Uczniowie odliczają do czterech. Następnie łączą się w zespoły wg przydzielonych numerów. Każda grupa opracowuje fragment materiału z sekcji „Przeczytaj” – poglądy R. Dmowskiego w kwestiach istotnych dla odrodzenia państwowości polskiej:

- jedynki – sposób rozumienia narodu i struktura narodowa Polski;
- dwójki – koncepcja patriotyzmu i interes narodowy a interesy klasowe;
- trójki – stosunek do państw zaborczych i problem granic odradzającego się państwa polskiego;
- czwórki – Żydzi a Polska i Polacy oraz narodowy wymiar katolicyzmu.

Uczniowie mogą wykorzystać też źródła internetowe do opracowania zagadnień. Po zakończeniu pracy uczniowie zmieniają zespoły tak, by w każdym znalazła się przynajmniej jedna osoba z poprzednich grup. Uczniowie dzielą się wiedzą zdobytą wcześniej i uczą się od siebie nawzajem. Następnie chętne/wybrane

osoby omawiają przydzielone zagadnienia. Pozostali uczniowie mogą zadawać pytania i weryfikować przedstawione informacje.

3. Praca z materiałem zamieszczonym w sekcji „Audiobook”. Uczniowie zapoznają się z treścią materiału, a potem w parach wykonują ćwiczenie 1.
4. Następnie pary przygotowują argumenty do dyskusji dotyczącej oceny działalności Romana Dmowskiego. Zespół klasowy dyskutuje, a następnie wybrane osoby przedstawiają wnioski.
5. Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 5–8. Nauczyciel nadzoruje poprawność wykonanych zadań, omawiając je wraz z klasą.

Faza podsumowująca:

1. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”.
2. Wybrana/chętna osoba ponownie odczytuje temat lekcji, następnie podsumowuje zajęcia, wskazując, czego się dowiedziała.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne, których nie rozwiązywali na zajęciach.

Materiały pomocnicze

- Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Wrocław 1994.
- Roman Dmowski, *Polityka polska i odbudowanie państwa*, Warszawa 1988.
- *Roman Dmowski o ustroju politycznym państwa*, oprac. Krzysztof Kawalec, Warszawa 1996
- Roman Wapiński, *Roman Dmowski*, Lublin 1988.
- Bohdan Cywiński, *Rodowody Niepokornych*, Warszawa 2010.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimedium z sekcji „Audiobook”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.